TA'LIM MENEJMENTINING ZAMONAVIY PARADIGMASI: INNOVATSION YONDASHUVLAR VA SAMARADORLIK MEZONLARI.

Jizzax viloyat pedagogik mahorat markazi “Pedagogika, psixologiya va ta’lim texnologiyalari” kafedrasining katta o‘qituvchis Botirov Shonazar Askar o'g'li

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimini boshqarishning ilmiy-nazariy asoslari, innovatsion yondashuvlar va boshqaruv samaradorligini oshirish mezonlari chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli transformatsiya jarayonlarida ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish (data-driven decision making), ta'lim menejmentida inson kapitalini rivojlantirish va transformatsion liderlik tamoyillarining o'rni yoritilgan. Maqola ta'lim muassasalarida boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: ta'lim menejmenti, raqamli transformatsiya, inson kapitali, transformatsion liderlik, samaradorlik mezonlari (kpi), dalillarga asoslangan boshqaruv.

Аннотация

В данной статье глубоко анализируются научно-теоретические основы управления современной системой образования, инновационные подходы и критерии повышения эффективности управления. Также освещаются вопросы принятия решений на основе данных (data-driven decision making) в процессах цифровой трансформации, развития человеческого капитала в образовательном менеджменте и значение принципов трансформационного лидерства. Статья содержит научно-практические рекомендации по совершенствованию механизмов управления в образовательных учреждениях.

Ключевые слова: образовательный менеджмент, цифровая трансформация, человеческий капитал, трансформационное лидерство, критерии

эффективности (kpi), управление на основе доказательств.

Abstract

This article deeply analyzes the scientific and theoretical foundations of modern education management, innovative approaches, and criteria for improving management efficiency. It also highlights the importance of data-driven decision-making in digital transformation processes, the development of human capital in educational management, and the principles of transformational leadership. The article provides scientific and practical recommendations for improving management mechanisms in educational institutions.

Keywords: educational management, digital transformation, human capital, transformational leadership, performance indicators (kpi), evidence-based management.

Kirish

Bugungi jadal globallashuv, raqamli transformatsiya va bilimlar iqtisodiyoti hukm surayotgan davrda har qanday davlatning intellektual salohiyati va raqobatbardoshligi uning ta'lim tizimi sifati bilan belgilanadi. Ta'lim tizimining sifati esa, o'z navbatida, uni **ilmiy asoslangan boshqaruv mexanizmlari** asosida tashkil etishga bevosita bog'liqdir. Ta'lim boshqaruvi shunchaki ma'muriy jarayon yoki qog'ozbozlik emas, balki inson kapitalini shakllantiruvchi, strategik qarorlar qabul qilishga asoslangan ko'p qirrali ijtimoiy-pedagogik tizimdir.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli ta'lim islohotlari doirasida zamonaviy menejment tamoyillarini joriy etish, rahbar kadrlarning kasbiy kompetentsiyalarini oshirish va boshqaruv shaffofligini ta'minlash ustuvor vazifa etib belgilangan. Ushbu maqolaning asosiy maqsadi — ta'lim boshqaruvining nazariy asoslari, zamonaviy tendentsiyalari, raqamli transformatsiya jarayonlari hamda samaradorlikni oshirish yo'llarini ilmiy-analitik jihatdan yoritib berishdan iborat.

1. Ta'lim boshqaruvining nazariy-metodologik asoslari

Ta'lim boshqaruvi fani pedagogika, menejment, sotsiologiya va iqtisodiyot fanlarining tutashuv nuqtasida yuzaga kelgan bo'lib, o'zining mustahkam metodologik bazasiga ega. Boshqaruv jarayonini ilmiy tashkil etish va uni zamonaviy talablarga moslashtirish uchun quyidagi asosiy tamoyillarga tayaniladi:

Demokratiklashtirish va shaffoflik: boshqaruv qarorlarini qabul qilishda jamoatchilik, o'qituvchilar, ota-onalar va o'quvchilarning manfaatlarini hisobga olish, ochiq muloqot muhitini yaratish.

Tizimlilik va yaxlitlik: ta'lim muassasasini yagona tizim sifatida ko'rib chiqib, uning barcha quyi tuzilmalarini (o'quv jarayoni, moliyalashtirish, kadrlar siyosati) o'zaro muvofiqlashtirish.

Ilmiylik va prognozlash: boshqaruv qarorlarini intuitiv tarzda emas, balki chuqur tahliliy ma'lumotlar, statistik ko'rsatkichlar va ilmiy bashoratlar asosida ishlab chiqish.

Moslashuvchanlik (agility): tashqi muhitning tez o'zgarishiga (raqamli texnologiyalar, iqtisodiy tebranishlar, global tendentsiyalar) ta'lim muassasasining tezkor moslashish qobiliyati.

Ilmiy yondashuv: zamonaviy menejment nazariyasida "evidence-based management" (dalillarga asoslangan boshqaruv) konsepsiyasi ustuvor hisoblanadi. Unga ko'ra, ta'lim rahbarlari har qanday o'zgarishni kiritishda pedagogik tadqiqotlar natijalari va empirik ma'lumotlarga tayanib ish tutishlari talab etiladi.

2. Zamonaviy ta'lim muassasalarida raqamli transformatsiya va "smart management"

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal kirib kelishi ta'lim boshqaruvining an'anaviy usullarini tubdan o'zgartirib yubordi. Bugungi kunda boshqaruv samaradorligi **raqamli yetakchilik (digital leadership)** ko'rsatkichlari bilan baholanmoqda.

1. **Ma'lumotlarga asoslangan qarorlar (data-driven decision making):** elektron kundaliklar, lms (learning management systems) va boshqaruv axborot tizimlari orqali yig'iladigan ma'lumotlar tahlili o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlarini oldindan bashorat qilish, o'qituvchilar faoliyatini obyektiv baholash va resurslarni to'g'ri taqsimlash imkonini beradi.

2. **Jarayonlarni avtomatlashtirish:** hujjat aylanishining elektron shaklga o'tkazilishi rahbar xodimlarning vaqtini tejash bilan birga, byurokratik to'siqlarni keskin qisqartiradi.

3. **Masofaviy va gibrid boshqaruv:** ta'lim muhitining geografik chegaralardan xoli bo'lishi xalqaro hamkorlikni kengaytirish, ilg'or tajribalarni tezkor o'zlashtirish va tajriba almashishga zamin yaratadi.

3. Ta'lim menejmentida inson kapitali va liderlik

Har qanday muvaffaqiyatli ta'lim tashkilotining poydevori — bu kadrlar salohiyatidir. Ta'lim boshqaruvchisi endilikda oddiy "ma'mur-nazoratchi" emas, balki **pedagogik jamoaning yetakchisi, motivatori va fasilitatori** bo'lishi lozim.

Transformatsion liderlik: rahbar xodimlarni shunchaki buyruqlar yordamida emas, balki ularni umumiy strategik maqsad yo'lida ilhomlantirish, kasbiy rivojlanishiga sharoit yaratish orqali boshqaradi.

Uzluksiz kasbiy rivojlanish (lifelong learning for staff): o'qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirish bilan birga, ularning raqamli savodxonligi, tanqidiy fikrlashi va yumshoq ko'nikmalari (soft skills)ni rivojlantirish boshqaruvning asosiy vazifalaridandir.

Korporativ madaniyat va psixologik muhit: jamoada sog'lom muhitni shakllantirish, xodimlarning mehnatini munosib rag'batlantirish tizimi ta'lim sifatining oshishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

4. Ta'lim sifatini baholash va samaradorlik mezonlari (kpi)

Boshqaruv samaradorligini ilmiy asosda o'lchash uchun aniq indikatorlar tizimi zarur. Quyidagi jadvalda ta'lim boshqaruvining asosiy samaradorlik mezonlari keltirilgan:

Boshqaruv yo'nalishi	**Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (kpi)**
O'quv jarayoni sifati	O'quvchilarning xalqaro va mahalliy baholash natijalari dinamikasi, bilim sifati ko'rsatkichi
Resurslardan foydalanish	Moliyaviy mablag'lar, vaqt va moddiy-texnik bazadan oqilona foydalanish darajasi
Kadrlar salohiyati	Ilmiy darajali va malakali o'qituvchilar ulushi, xodimlarning kasbiy o'sish ko'rsatkichlari
Ijtimoiy qoniqish	Ota-onalar, o'quvchilar va ish beruvchilarning ta'lim xizmatlaridan qoniqish darajasi

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta'limni boshqarish jarayoni chuqur ilmiy yondashuv, strategik fikrlash va zamonaviy raqamli texnologiyalarni uyg'unlashtirishni talab etadi. Ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini oshirish uchun raqamli platformalarni keng joriy etish, ma'lumotlar tahliliga tayanib qaror qabul qilish mexanizmlarini takomillashtirish hamda inson kapitalini har tomonlama qo'llab-quvvatlash lozim. Zero, ilmiy asoslangan ta'lim boshqaruvi — jamiyat taraqqiyoti va kelajak avlod intellektual salohiyatining mustahkam poydevoridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston respublikasining "ta'lim to'g'risida"gi qonuni. — toshkent,

2020.

2. Mardonov sh. Va boshqalar. Ta'lim menejmenti: nazariya va amaliyot. — toshkent: fan va texnologiya, 2022.

3. Fullan, m. (2020). *Leading in a culture of change*. Jossey-bass.

4. Bush, t. (2019). *Theories of educational leadership and management*. Sage publications.